

A bírálóbizottság értékelése

Simon József doktori értekezésének tárgya Bethlen Miklós *Önéletírása (Élete leírása magától) Elöljáró beszédének* filozófiai elemzése, annak egyes részeire összpontosítva. Bethlen Miklós jól ismert alakja a magyar történettudománynak és irodalomtörténetnek, azonban a szöveg *filozófiai írásként* való értelmezése, *filozófiatörténeti* elemzése – néhány kísérlettől eltekintve – mindeddig nagy adóssága volt a magyar filozófiatörténet-írásnak. Simon József a vállalt feladatot sikerrel teljesítette, elemzésével Bethlen Miklós írása elfoglalta méltó helyét a magyar filozófiai gondolkodás kánonjában. Fontos megjegyezni, hogy az újszerű filozófiatörténeti elemzés pontos és alapos filológiai munkán alapul, köszönhetően a jelölt jártasságának a filozófiatörténet mellett a régi magyar irodalom kutatásának szerteágazó, nagy hagyománnyal rendelkező módszertanában.

Az értekezésnek a filozófiatörténet területén nyújtott tudományos újdonsága egyfelől Bethlen Miklós gondolkodásának új összefüggésbe helyezésében áll. Az elemzés révén másképpen látjuk Bethlen Miklós viszonyát a karteziánus eszmékhez és a puritán szellemiséghez, mint eddig és más értelmet nyer a „Bethlen Miklós mint Apáczai Csere János legjobb tanítványának” régen megrögződött toposza is. Széles körképet kapunk Bethlennek a németalföldi peregrinációja során elsajátított eszméiről és ezek megjelenéséről, értelmezéséről és átértelmezéséről későbbi gondolkodásában; e téren különösen fontosak a Pufendorffal és Grotiusszal, valamint általában a természetjogi hagyománnyal kapcsolatos elemzések. Másfelől, a hatástörténeti elemzésen túl a doktori értekezésben kibomlik az olvasó előtt Bethlen Miklós mint önálló filozófiai szerző alakja, akinek gondolkodását a jelölt a *politikai pszichológia* meglepően modern terminusával írja le, konkrétan utalva ennek az elméleti irányzatnak a kortárs (mai) megnyilvánulásaira, jelenlétére. A jelölt elemzése szerint Bethlen Miklós politikai pszichológiájának alapfogalmai a *becsület* (a *megbecsülés* értelmében), a *szégyen* és az *ambíció*, metafizikai alapja pedig a *semmiről* alkotott elmélet, annak messzemenő antropológiai következményeivel.

Simon József doktori értekezésében a filológiai alaposág és az értő filozófiai, filozófiatörténeti elemzés támogatja egymást. Az értekezés fontos új tudományos eredményt jelent a magyar filozófiatörténet területén, meggyőzően bizonyítja, hogy Bethlen Miklós írása értékes darabja filozófiai irodalmunknak, ugyanakkor eredeti módon és meggyőzően értelmezi is a szöveget és részletesen kimutatja annak összefüggéseit a korabeli filozófiai áramlatokkal, elhelyezve Bethlen Miklóst az európai filozófia térképén. Az európai összefüggések bemutatásában azonban hiányérzete támadhat az olvasónak a korabeli teológiai eszmék (különösen az irénikus mozgalmak), valamint a filozófiában a feltételezhető Spinoza- és Locke-hatások leírása terén; valamint hiányolhatja az *Önéletírás* egészének az elemzését. Mindezek a felróható hiányosságok azonban inkább felhívásnak tekinthetők a kutatómunka folytatására, javaslatokat adva annak irányára, és nem vonnak le az értekezés tudományos értékéből.